

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Filipa, soudce Radovana Suchánka a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové o ústavní stížnosti **E. M.**, zastoupené JUDr. Janou Švestkovou, advokátkou se sídlem Nad Zlíchovem 9, Praha 5, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 4041/2015-234 ze dne 3. 3. 2016, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 331/2013-192 ze dne 2. 2. 2015 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 27 C 75/2012-125 ze dne 18. 4. 2013, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 8**, jako účastníků řízení, a **Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou**, zastoupeného JUDr. Ing. Jiřím Davidem, LL.M., advokátem se sídlem Kaprova 40/12, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci

1. Projednávanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť se domnívá, že jimi došlo k porušení jejích práv garantovaných čl. 1, čl. 11, čl. 36, čl. 37 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 8 (dále také jen „obvodní soud“) sp. zn. 27 C 75/2012, Česká republika – Státní pozemkový úřad (v řízení před obecnými soudy v postavení žalobce) se žalobou u Obvodního soudu pro Prahu 8 domáhala proti žalované stěžovatelce určení, že blíže specifikované pozemky jsou ve vlastnictví České republiky.

3. Předmětem sporu byly dle soudy zjištěného skutkového stavu, z něhož Ústavní soud v tomto nálezu vychází, pozemky původně náležející Rytířskému řádu Křižovníků s červenou hvězdou (vedlejší účastník v řízení před Ústavním soudem), které se v době rozhodné pro vznik restitučních nároků staly majetkem státu. Pozemkový fond České republiky (dále také jen „pozemkový fond“) dne 26. 3. 1998 uzavřel se stěžovatelkou smlouvu o převodu těchto pozemků na stěžovatelku, coby oprávněnou (jako pozemků náhradních ve smyslu tehdejšího § 11 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, dále též jen „zákon

o půdě“). Dne 5. 3. 2001 bylo do katastru nemovitostí zapsáno vlastnické právo stěžovatelky k dotčeným nemovitostem.

4. Ústavní stížností napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 27 C 75/2012-125 ze dne 18. 4. 2013 bylo určeno, že předmětné pozemky jsou ve vlastnictví České republiky a příslušnost k hospodaření s nimi má Státní pozemkový úřad. Nalézací soud došel k závěru, že smlouva mezi pozemkovým fondem a stěžovatelkou je absolutně neplatná pro rozpor s § 29 zákona o půdě.

5. Městský soud v Praze (dále také jen „odvolací soud“ nebo „městský soud“) rozsudkem č. j. 68 Co 331/2013-145 ze dne 14. 10. 2013 prvostupňové rozhodnutí změnil tak, že žalobu zamítl. Odvolací soud ve svém rozhodnutí zdůraznil zejména princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochranu dobré víry v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci. Městský soud mimo jiné konstatoval, že pochybil-li tehdejší pozemkový fond při smluvním převodu sporných pozemků na stěžovatelku, musí to být stát, kdo bude za případnou škodu odpovídat tomu, na jehož úkor pochybil, neboť nelze připustit, aby nápravou jedné křivdy založil křivdu vůči někomu jinému.

6. Rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 703/2014-165 ze dne 5. 6. 2014 byl rozsudek odvolacího soudu zrušen a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení. Nejvyšší soud poukázal mimo jiné na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 528/02 ze dne 2. 2. 2005, v němž bylo vyloženo, že i obecné soudy se musí při rozhodování o restitučních nárocích vypořádat s kogentním ustanovením § 29 zákona o půdě. Nejvyšší soud odkázal i na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010, podle něhož převody (přechody) majetku, jehož vlastníky byly k rozhodnému datu církve a náboženské společnosti, jsou jakožto akt *contra legem* postiženy absolutní neplatností (v případech jdoucích proti smyslu majetkového vyrovnání).

7. Ústavní stížností napadeným rozsudkem č. j. 68 Co 331/2013-192 ze dne 2. 2. 2015 poté Městský soud v Praze nově rozhodl tak, že rozhodnutí nalézacího soudu potvrdil. Ústavní stížností napadeným usnesením Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 4041/2015-234 ze dne 3. 3. 2016 bylo následné dovolání stěžovatelky odmítnuto. Podle Nejvyššího soudu především obvodní soud posuzoval věc komplexně a správně poměřoval intenzitu legitimního očekávání stěžovatelky oproti legitimnímu očekávání vedlejšího účastníka.

8. Stěžovatelka následně podala ústavní stížnost. V ní argumentuje, že byla jako restituentka od samého počátku přesvědčena, že akty správních orgánů jsou v souladu s právem. Následně vedlejší účastník podal proti ní a pozemkovému fondu žalobu na určení, že je vlastníkem vydaných pozemků, která byla rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 230/2001-2014 ze dne 14. 10. 2004 ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze č. j. 12 Co 114/2005-256 ze dne 22. 6. 2005 zamítnuta. Podle stěžovatelky tím byla posílena její dobrá víra ve správnost rozhodnutí příslušných orgánů státu. Po celou následující dobu se proto chovala k pozemkům jako k vlastním. Stěžovatelka nepopírá zájem vedlejšího účastníka, s ohledem na popsání výjimečné okolnosti je ovšem přesvědčena, že měla být jejím právům přiznána větší ochrana.

9. Podle stěžovatelky nelze přehlížet, že napadená rozhodnutí představují ve skutečnosti druhou historickou majetkovou křivdu, která ji jako restituentku postihuje. Je

údajně nezákonné a nepřipustné, aby historická křivda vedlejšího účastníka byla napravena další křivdou vůči stěžovatelce, a tím byla stěžovatelka zjevně diskriminována.

10. Jak stěžovatelka namítá, soudy řádně neposoudily veškeré mimořádné okolnosti projednávané věci, čímž nesplnily svou povinnost vypořádat se se vším, co v řízení vyjde najevo. Stěžovatelka poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2166/10 ze dne 22. 2. 2011 a sp. zn. Pl. ÚS 9/07, v souladu s nimiž údajně v procesu hledání spravedlnosti a při respektování legitimního očekávání stěžovatelky bylo namíste prolomit blokační účinky § 29 zákona o půdě a poskytnout ochranu její dobré víře a právní jistotě.

II.

Průběh řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

12. Obvodní soud pro Prahu 8 sdělil, že se nebude vyjadřovat.

13. Městský soud v Praze uvedl, že postupoval podle závazného právního názoru Nejvyššího soudu a řízení bylo vedeno v souladu s procesními předpisy. Navrhuje proto zamítnutí ústavní stížnosti.

14. Nejvyšší soud připustil, že důvěra v konformitu jednání státu se zákonem je významnou právní hodnotou, odkázal však na judikaturu Ústavního soudu, dle níž je třeba pokládat restituční nároky za nároky primární, jejichž prosazení ospravedlňuje i zásah do již provedených majetkoprávních přesunů, jelikož opačná interpretace by jednotlivá blokační ustanovení chránící restituenty činila bezcennými. Při posuzování účinků § 29 zákona o půdě je dle názoru Nejvyššího soudu nutné volit takový výklad, který umožní prosazení smyslu citovaného ustanovení, tj. zachování dostatečného majetkového substrátu pro naturální restituci majetku církví a náboženských společností, jimž by nemělo jít k tíži ani dlouholeté odkládání přijetí komplexní právní úpravy majetkového vyrovnání s církvemi, ani porušování dříve nastoleného blokačního režimu státem a jinými veřejnoprávními subjekty. Poukazuje-li stěžovatelka na zamítnutí určovací žaloby vedlejšího účastníka z roku 2001, Nejvyšší soud podotýká, že v souladu s ustálenou rozhodovací praxí muselo být na podobné uplatňování určovacích žalob k realizaci restituce historického církevního majetku nazíráno jako na nepřipustné. Dle Nejvyššího soudu tak neúspěch uvedené žaloby nemohl nikterak posílit přesvědčení stěžovatelky o řádnosti právního úkonu, na jehož základě měla sporné objekty nabýt. Tvrzení a důkazy předestřené v řízení o této žalobě naopak mohly přesvědčení stěžovatelky o souladnosti nabývací dohody se zákonem narušit.

15. Dále Nejvyšší soud poznamenal, že soudy náležitě reflektovaly, že stěžovatelka vystupovala ve vztahu ke sporným nemovitostem jako oprávněná osoba, avšak vzhledem k tomu, že i na straně vedlejšího účastníka byl dán právem chráněný zájem na odčinění historické majetkové křivdy, a jelikož nebylo možné dát průchod restitučním nárokům obou subjektů, přikročily soudy k poměřování jejich relativního právního postavení. Závěr, že je spíše třeba poskytnout ochranu původnímu vlastníkovému daného majetku než stěžovatelce, pro niž nemovitosti představovaly náhradní plnění a která v případě, že bude shledána, že na ni sporné pozemky nebyly převedeny platně, bude nadále disponovat

nárokem na náhradu, pak podle mínění dovolacího soudu v kontextu individuálních okolností rozhodovaného případu představuje řešení souladné s obecnou ideou spravedlnosti a současně výklad optimální z hlediska širších souvislostí věci, neboť je jím minimalizováno riziko vyprázdnění blokačních účinků § 29 zákona o půdě, což by byl následek krajně nespravedlivý vůči dotčeným církevním právníkům osobám. Z uvedených důvodů Nejvyšší soud navrhl ústavní stížnost zamítnout, případně odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost.

16. Česká republika – Státní pozemkový úřad se postavení vedlejšího účastníka vzdala.

17. Vedlejší účastník předně připomenul, že spor rozhodnutý napadenými rozhodnutími má restituční přesah. I když bylo rozsudkem obvodního soudu určeno vlastnické právo ve prospěch státu, byly spory vedeny ve prospěch vedlejšího účastníka, jakožto původního historického vlastníka pozemků. Vedlejší účastník byl v legitimním očekávání ke svému historickému majetku minimálně již od roku 1991, tedy ode dne nabytí účinnosti zákona o půdě. Otázka restitučního nároku a případného zkrácení práv vedlejšího účastníka tak údajně byla stěžovatelce v době zahájení sporu a během sporů známa.

18. Podle vedlejšího účastníka se zde tudíž nejedná o posouzení kolize dvou běžných „vlastnických“ práv při běžném chodu věci, ale věc je svou podstatou výjimečná, nestandardní a je na ni třeba aplikovat restituční zásady. Jednou z nich je i to, že odebraný majetek se má vrátit. Mezi další patří zásada, že při nápravě křivd se nemají způsobovat další křivdy, čímž jsou ovšem dle vedlejšího účastníka myšleny křivdy ve vztahu k restituentovi daného majetku, nikoli ve vztahu ke stěžovatelce, i když je shodou okolností také restituentkou. Pokud by soudy přijaly rozhodnutí, v důsledku kterého by pozemky měly být ve vlastnictví stěžovatelky, byla by tím způsobena vedlejšímu účastníkovi další křivda. Opačným rozhodnutím by stěžovatelce žádná újma nevznikla, protože stěžovatelka ani její právní předchůdci nejsou oprávněnými osobami ve vztahu k předmětným pozemkům.

19. Skutečnost, že je věc posuzována s odstupem desítek let po skončení totalitního režimu, nemůže podle vedlejšího účastníka být pro potlačení dříve formulovaných restitučních zásad rozhodná. Církev a náboženské společnosti současnou situaci nezavinily a do doby účinnosti zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), neměly efektivní možnost obrany. Vedlejší účastník poukazuje na význam § 29 zákona o půdě, který je třeba vidět v historických souvislostech, přičemž v tomto ohledu vedlejší účastník poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 528/02 a sp. zn. Pl. ÚS 9/07 a na důvodovou zprávu k zákonu o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Vedlejší účastník zdůrazňuje, že stát ústy jak moci zákonodárné, tak moci soudní vyvolal u církví legitimní očekávání, že se jednoho dne cestou zvláštního zákona domohou vrácení svého historického majetku.

20. Pokud jde o otázku dobré víry, ta podle vedlejšího účastníka automaticky nezakládá nabytí vlastnického práva. Je si navíc údajně potřeba uvědomit, že stěžovatelka není „dalším nabyvatelem“, který by svoje vlastnické právo odvíjel od nevlastníka a od druhého konstitutivního vkladu v pořadí, nýbrž je přímým účastníkem absolutně

neplatného úkonu. Nejedná se tedy o ochranu dobré víry nabyvatele ve smyslu judikatury Ústavního soudu, nýbrž o odstranění následků absolutní neplatnosti mezi týmiž účastníky a nad to o neplatnost převodu historického církevního majetku *contra legem* jdoucího proti smyslu majetkového vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi. Podle vedlejšího účastníka Ústavní soud nikdy neposkytl ochranu původnímu smluvnímu nabyvateli z absolutně neplatné převodní smlouvy, nýbrž toliko a jedině případnému smluvnímu nabyvateli dalšímu.

21. Vedlejší účastník zastává názor, že stěžovatelka při výběru náhradního pozemku od státu měla a mohla zkoumat, zda náhradní nemovitost nespadá pod blokované pozemky, neboť bylo známo, že stát vlastní řadu pozemků, které má vydat církvím, přičemž s ohledem na lokaci pozemků existovaly důvodné pochyby, zda pozemky uvedené ve smlouvě nebudou podléhat blokaci, jelikož je známo, že vedlejší účastník na území dnešních Ďáblic a Hloubětína po staletí působil a vlastnil řadu pozemků.

22. Závěrem vedlejší účastník poznamenává, že žádosti o náhradní pozemky, které měly být chráněny blokačními paragrafy, nejsou náhodné. Vedlejší účastník údajně zjišťuje, že jeho původní historický majetek se stal cílem vyhledávaným vlivnými developerskými skupinami, kdy restituenti jsou pouze využíváni jako prostředek k získání celistvých pozemků pro komerční účely jiných osob, aniž by totéž chtěl tvrdit konkrétně o stěžovatelce. Podle vedlejšího účastníka je ovšem potřeba na tuto skutečnost upozornit, neboť rozhodnutí Ústavního soudu by mohlo mít širší dopady. Vedlejší účastník tudíž navrhuje odmítnutí ústavní stížnosti.

23. Obdržená vyjádření byla stěžovatelce zaslána k replice, v níž stěžovatelka poznamenává, že účastníci řízení nadále nijak nevyvrátili její dobrou víru. Nejvyšší soud sice vyzdvihuje individuální okolnosti případu, fakticky ovšem zohledněny nejsou a závěry Nejvyššího soudu zjevně povyšují zájmy původního vlastníka nad zájmy stěžovatelky. Odkaz na možnost dispozice s nárokem na náhradní pozemky je sice v souladu s právní úpravou, neposkytuje ovšem stěžovatelce záruku odpovídající potřebě uspokojení jejího zákonného nároku jako restituentky. Původní pozemky, které byly v minulosti násilně odňaty stěžovatelčině otci, se nacházely v lukrativní části Prahy a jsou dnes zastavěny řadovými domy. Náhradní pozemky v katastrálním území Ďáblice jsou již výrazně horší kvality. Vyjádření Nejvyššího soudu faktickou situací náhradních pozemků nezohledňuje. Podle stanoviska Státního pozemkového úřadu náhradní pozemky v potřebné míře a odpovídající kvalitě již k dispozici nejsou (počet pozemků státu je menší než počet restitučních nároků). Za těchto okolností má ztráta náhradních pozemků pro stěžovatelku krajně nepříznivý dopad. To vykazuje značný rozdíl od postavení vedlejšího účastníka, který údajně disponuje movitým i nemovitým majetkem v řádu miliard korun. Stěžovatelka je nadále přesvědčena, že zamítnutí určovací žaloby vedlejšího účastníka posílilo její dobrou víru, přičemž poukazuje i na to, že vedlejší účastník tehdy nevyužil možnost podat mimořádný opravný prostředek. Tvzení Nejvyššího soudu, operující „objektivními“ důkazy, které měly narušit přesvědčení stěžovatelky o svém nároku, je tak údajně nepřesvědčivé, a vzhledem k nerespektování pravomocných rozsudků svým způsobem i udivující.

24. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci nebylo třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru byla plně postačující písemná vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

III.

Vlastní posouzení

25. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a obdržných vyjádřeních, jakož i s obsahem spisu Obvodního soudu pro Prahu 8, dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

26. Na stěžovatelku měly být na základě smlouvy ze dne 26. 3. 1998 převedeny pozemky, k nimž se vztahovalo tzv. blokační ustanovení § 29 zákona o půdě. Podle tohoto ustanovení byly veškeré převody původního majetku církví, náboženských řádů a kongregací zatíženy absolutní neplatností. Dne 5. 3. 2001 bylo přesto do katastru nemovitostí zapsáno stěžovatelčino vlastnické právo k dotčeným nemovitostem.

27. K uvedenému lze krátce připomenout a zopakovat, že ustanovením § 29 zákona o půdě a jeho souladem s ústavním pořádkem se Ústavní soud zabýval zejména v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010, kterým byl návrh na zrušení tohoto ustanovení zamítnut. Ústavní soud tehdy mimo jiné konstatoval, že zrušení § 29 zákona o půdě by umožnilo převod historického majetku církví třetím osobám, čímž by bylo podstatně ohroženo, ne-li znemožněno, majetkové vyrovnání prostřednictvím naturální restituce (jako jedné z klíčových metod zmírňování majetkových křivd).

28. Blokačním ustanovením § 29 zákona o půdě se Ústavní soud, byť nepřímo, zabýval i v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013, v němž posuzoval ústavní konformitu zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Zákonodárce totiž v § 18 odst. 1 tohoto zákona zakotvil aktivní legitimaci oprávněných osob podat žalobu na určení vlastnického práva státu k nemovitostem, které byly převedeny v rozporu s § 29 zákona o půdě. Navrhovatelé v řízení před Ústavním soudem spatřovali protiústavnost § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi v tom, že ohrožuje vlastnické právo osob, které nabyly majetek od státu v dobré víře.

29. Ústavní soud se s touto argumentací neztotožnil (viz zejména body 291 až 293 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13), přičemž připomněl, že rozpor převodu majetku s § 29 zákona o půdě způsobuje jeho absolutní neplatnost, na čemž § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi nic nemění. Ústavní soud také dodal, že existence blokačních ustanovení je pravidelnou součástí restitučních zákonů (tamtéž, bod 293).

30. Za účinnosti § 29 zákona o půdě byl tedy převod historického majetku církví absolutně neplatný, čehož důsledkem v zásadě bylo, že vlastnické právo k tomuto majetku na třetí osobu přes existenci smlouvy nepřešlo, a to ani jeho následným zápisem do katastru nemovitostí.

31. Ústavní soud přesto dříve dovodil, že blokační ustanovení může být – byť zcela výjimečně – prolomeno (viz zejména nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10 ze dne 22. 2. 2011). V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 k tomu uvedl, že každý případ je předmětem soudního řízení, přičemž soudy vždy rozhodují na základě individuálních okolností daného případu, a mohou tak poskytnout ochranu všem právům, která jsou „ve hře“ (a případně

tedy i dobré víře nabyvatelů, jejíž ochrany se navrhovatelé v daném řízení především domáhali).

32. Ochranou dobré víry se Ústavní soud opakovaně zabýval zejména v případech nabytí vlastnického práva od nevlastníka. V celé řadě nálezů (namátkou sp. zn. III. ÚS 1594/16 ze dne 1. 11. 2016 nebo II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011) se Ústavní soud postavil proti bezvýhradné aplikaci zásady, že nikdo nemůže převést na druhého více práv, než sám má (*nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*), a to s důrazem na ústavní princip právní jistoty a z něj vycházející principy důvěry v akty státu, ochrany dobré víry a ochrany nabytých práv. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2219/12 ze dne 17. 4. 2014 Ústavní soud v této souvislosti poukázal i na to, že dobrověrný nabyvatel je taktéž pod ochranou čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (který chrání mimo jiné legitimní očekávání nabytí vlastnického práva). Jelikož přitom původnímu vlastníkovi také náleží ústavněprávní ochrana (neboť vlastnické právo je chráněno čl. 11 Listiny), je dle Ústavního soudu třeba rozhodnout tak, aby pokud možno zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce. Není-li to možné, pak dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti.

33. Projednávaná věc se od případů nabytí vlastnického práva od nevlastníka v mnoha ohledech liší. Zjevný rozdíl spočívá již v tom, že stěžovatelka byla jednou ze stran absolutně neplatného právního jednání. Ústavní soud v bodu 56 nálezu sp. zn. I. ÚS 2219/12 uvedl, že k ochraně v dobré víře nabytých práv lze přistoupit vždy až u dalšího nabyvatele (po nevlastníkovi). Ve stěžovatelčině případě navíc nešlo o úplatný převod, se kterým např. počítá nová právní úprava (viz § 984 občanského zákoníku). Na druhou stranu z odůvodnění napadených rozhodnutí nevyplývá, že si stěžovatelka v době uzavření dotyčné smlouvy mohla být její neplatnosti vědoma. Smlouva navíc (a především) byla uzavřena se státním pozemkovým fondem a vlastnické právo bylo zapsáno do katastru nemovitostí, a to navzdory ustanovení § 5 odst. 1 písm. e) zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Dobrou víru stěžovatelky tedy je potřeba brát do úvahy, což ostatně Ústavní soud potvrdil i ve výše citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13. S ohledem na popsané odlišnosti, jakož i na výše citovanou a Ústavním soudem v minulosti aprobovanou právní úpravu by nicméně okolnosti věci musely být skutečně mimořádné, aby ospravedlnily kasační zásah Ústavního soudu ve prospěch stěžovatelčiných práv.

34. V této souvislosti je nutno zdůraznit, že rovněž sám zákonodárce vložil do § 18 odst. 4 zákona o majetkovém vyrovnání interpretační pravidlo „*in favorem restitutionis*“, podle kterého „při aplikaci tohoto zákona musí být šetřen jeho účel, kterým je zmírnění majetkových křivd způsobených registrovaným církvím a náboženským společnostem v rozhodném období“. Toto pravidlo je založeno na právním názoru Ústavního soudu vyjadřovaném již dříve při řešení restitučních otázek (srov. již nálezu sp. zn. I. ÚS 154/95 ze dne 18. 1. 1996). Nelze totiž opomíjet, že ačkoli ústavní stížnost vzešla ze sporu mezi stěžovatelkou a státem, nepopíratelný a zásadní význam pro posouzení věci mají práva vedlejšího účastníka, jakožto historického vlastníka předmětných pozemků.

35. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně a dlouhodobě konstatoval, že církevní právnické osoby mají zákonem založené legitimní očekávání na vypořádání jejich historického majetku (viz nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 528/02 a sp. zn. Pl. ÚS 9/07). Výrokem II nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/07 Ústavní soud uvedl, že dlouhodobá

nečinnost Parlamentu České republiky spočívající v nepřijetí zvláštního právního předpisu, který by vypořádal historický majetek církví a náboženských společností, je protiústavní a porušuje čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 15 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

36. Vydal-li stát pozemky, které byly ve prospěch historických vlastníků blokovány, bez ohledu na práva historických vlastníků a bez ohledu na zákonem stanovený zákaz jako pozemky náhradní jiným restituentům, došlo tím k dalšímu prohloubení zásahu do práv historického vlastníka, který započal v období po roce 1948, pokračoval nečinností demokratického zákonodárce a ve vztahu k nyní projednávanému majetku byl dovršen jeho převodem na třetí osobu.

37. Stěžovatelka je také restituentkou, i v jejím případě tudíž měly pozemky sloužit ke zmírnění historických majetkových křivd. Pro závěr Ústavního soudu je však rozhodující, že v jejím případě pro ni předmětné pozemky představují pouze náhradní hodnotu bez jakéhokoli historického pouta. Stejný význam pro stěžovatelku tak může mít i přidělení pozemků jiných (její restituční nárok zůstává zachován), zatímco u vedlejšího účastníka tomu tak s ohledem na historické vazby na dotčené pozemky není. Z ústavní stížnosti ani nevyplývá, že by stěžovatelka měla k daným pozemkům jiné významné pouto.

38. V tomto směru stěžovatelka poukazuje na to, že náhradních pozemků není dostatek, což je nicméně hrozbou i pro vedlejšího účastníka. Stěžovatelka taktéž zmiňuje, že vedlejší účastník má majetek v řádech miliard korun, tato skutečnost ovšem podle názoru Ústavního soudu nemůže být bez dalšího relevantní. Majetková situace obou restituentů by mohla hrát roli např. tehdy, pokud by náhlé „odebrání“ majetku stěžovatelce mohlo ohrozit její schopnost postarat se o sebe či svou rodinu, to ale z ústavní stížnosti neplyne.

39. Ústavní soud konečně poukazuje i na to, že vedlejší účastník nejenže neměl na existenci smlouvy o převodu pozemků na stěžovatelku žádný vliv (čímž se věc opět odlišuje od většiny případů nabytí práva od nevladníka, kdy je původní vlastník účasten neplatného právního jednání), ale navíc poměrně záhy od zapsání stěžovatelčina vlastnického práva do katastru nemovitostí proti této skutečnosti brojil u soudu, byť neúspěšně. Stěžovatelka v zamítnutí žaloby vedlejšího účastníka spatřuje posílení její dobré víry, Nejvyšší soud měl naopak za to, že důvody žaloby musely stěžovatelčinu dobrou víru oslabit. Ústavní soud se ztotožňuje s pohledem dovolacího soudu, jelikož v průběhu řízení vyšlo najevo historické pouto vedlejšího účastníka k dotčeným pozemkům a důvody zamítnutí žaloby toto pouto nijak nezpochybnily. Jinými slovy, po zahájení řízení (i po jeho skončení) byla stěžovatelčina dobrá víra, že jí pozemky skutečně patří, jednoznačně narušena.

40. Ústavní soud má tedy po zvážení všech zmíněných skutečností za to, že obecné soudy řádně zvážily míru zásahu do práv jednotlivých účastníků a došly k závěru, který je ústavně konformní.

IV. *Závěr*

41. S ohledem na výše uvedené proto Ústavní soud ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. června 2017

Jan Filip
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka k nálezu sp. zn. III. ÚS 1862/16

1. Na rozdíl od ostatních členů senátu mám za to, že důsledkem napadených rozhodnutí je porušení stěžovatelčina práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a proto měla být nálezem zrušena.

2. Stěžovatelka je oprávněnou osobou podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen „zákon o půdě“). Postupem státu (tehdejšího Okresního pozemkového úřadu, Pozemkového fondu ČR a katastrálního úřadu) byl její majetkový nárok plynoucí z tohoto zákona uspokojen tak, že na základě smlouvy o převodu pozemků k nim nabyta zápisem do katastru nemovitostí dne 5. 3. 2001 vlastnické právo. V dobré víře o tom, že je vlastnící těchto pozemků, byla stěžovatelka nejen do 25. 3. 2002, kdy jí byla doručena žaloba církevního řádu na určení vlastnictví k nim, ale v důsledku jejího pravomocného zamítnutí rozsudkem Městského soudu v Praze z r. 2005 (jenž nebyl zrušen, když žalující církevní řád ani nevyužil práva podat mimořádný opravný prostředek) nejméně až do vydání napadeného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 z r. 2013, jímž – tentokrát již na základě žaloby státu (Pozemkového fondu ČR) – teprve byla smlouva o převodu pozemků mezi Pozemkovým fondem ČR a stěžovatelkou shledána za absolutně neplatnou a jejich vlastníkem byl určen stát. Teprve napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze z r. 2015 bylo pak – po 14 letech od podání neúspěšné žaloby církevního řádu – pravomocně určeno, že pozemky jsou vlastnictvím státu, a nikoli stěžovatelky, která však až do této doby zacházela s pozemky jako s vlastními (podle svého vyjádření se o ně starala, vyřizovala záležitosti s nimi spojené, včetně finančních nákladů).

3. Byl to stát, který stěžovatelku ujistil o bezvadnosti převodu pozemků na ni za účelem uspokojení jejího restitučního nároku, byl to tedy stát, který jednáním svých orgánů zapříčinil absolutní neplatnost smlouvy o převodu pozemků, a byl to opět tentýž stát, kdo pak na stěžovatelku podal určovací žalobu a domohl se určení vlastnictví pro sebe. Za uvedených okolností se pak stěžovatelka – řadu let poté, co stát pochybil při uspokojení jejího restitučního nároku – dozví od Nejvyššího soudu a nyní od Ústavního soudu, že

její dobrou víru sice je potřeba brát do úvahy, přičemž ani „z odůvodnění napadených rozhodnutí nevyplývá, že si stěžovatelka v době uzavření dotyčné smlouvy mohla být její neplatnosti vědoma“ (bod 33 nálezu), přesto „je však rozhodující, že v jejím případě pro ni předmětné pozemky představují pouze náhradní hodnotu bez jakéhokoli historického pouta“. Skutečnost, že jde „pouze“ o náhradní pozemky tu ovšem nemůže mít žádný právní význam, neboť jde o nic méně než o alternativní způsob uspokojení restitučního nároku oprávněné osoby dle zákona o půdě. Ústavní soud tedy neměl na ochranu stěžovatelčina základního práva (práva vlastnického v podobě jejího restitučního majetkového nároku) rezignovat. Je třeba přitom třeba znovu zdůraznit, že v řízení vedeném před obecnými soudy, z něhož vzešla ústavní stížnost napadená rozhodnutí, a ostatně ani v nynějším řízení před Ústavním soudem, nešlo primárně o spor mezi dvěma osobami soukromého práva, tj. stěžovatelkou a církevním řádem, a tudíž o vzájemný střet jejich základních práv, jak se podává z nálezu (jeho bod 32 *in fine*), ale o spor mezi státem (Pozemkovým fondem ČR, resp. Státním pozemkovým úřadem) a stěžovatelkou. V tomto procesním kontextu tedy zůstala nezodpovězena otázka, zda tu vůbec mohou být dotčena nějaká základní práva státu, vystupuje-li v pozici subjektu uspokojujícího restituční nárok.

4. O tom, jakým způsobem přistupoval k dané věci žalující státní orgán – Státní pozemkový úřad – svědčí i způsob jeho vystupování v řízení o stěžovatelčině ústavní stížnosti. Nejen, že se v tomto řízení vzdal postavení vedlejšího účastníka, ale nadto zcela ignoroval žádost Ústavního soudu podle § 48 odst. 2 zákona o Ústavním soudu „o informaci o průběhu vydání pozemků parc. č. 1580/14 a 1590/1 v katastrálním území *Ďáblice Rytířskému řádu Křižovníků s červenou hvězdou*, k němuž došlo po právní moci rozsudku *Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 331/2013-192 ze dne 2. 2. 2015*“, a to dokonce i po opakovaných urgencích. Svůj úsudek o tom, zda skutečně „v průběhu řízení vyšlo najevo *historické pouto vedlejšího účastníka* (sc. církevního řádu) *k dotčeným pozemkům*“ (bod 39 nálezu) si tak Ústavní soud samostatně učinit nemohl.

5. Nesouhlasím ani se závěrem, že ve prospěch vlastnického práva církevního řádu svědčí „*obecná idea spravedlnosti*“ (bod 32 *in fine*), ani s odkazem nálezu na § 18 odst. 4 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (bod 34). Pravidlo „*in favorem restitutionis*“ nemá oporu v ústavním pořádku, ale jen v obyčejném zákoně, nadto ve sporu mezi stěžovatelkou a státem, z něhož vzešla napadená rozhodnutí, se odkazované ustanovení § 18 odst. 4 zákona č. 428/2012 Sb. nijak neaplikovalo a ani aplikovat nemohlo (dané řízení neprobíhalo na základě podání žaloby oprávněnou osobou podle tohoto zákona), protože nemůže mít žádnou relevanci ani v řízení o stěžovatelčině ústavní stížnosti. Obecně vzato pak toto pravidlo dopadá nejen na nároky oprávněných osob podle zákona č. 428/2012 Sb., ale nepochybně i na nároky podle zákona o půdě, tedy i na situaci stěžovatelky.

6. Nálezem zmiňovaná možnost přidělit stěžovatelce jiné pozemky (bod 37) se pak v současnosti jeví již jen jako hypotetická, nemluvě o tom, o jak hodnotné pozemky by reálně šlo. Je totiž obecně známou skutečností, že v současné situaci stát nemá náhradní pozemky v potřebném množství a odpovídající kvalitě (včetně jejich umístění), aby mohl plně saturovat množství dosud neuspokojených restitučních nároků fyzických osob. Za této situace má ztráta náhradních pozemků pro stěžovatelku krajně nepříznivý dopad do jejích majetkových poměrů. Není zde bez významu, že původní pozemky, které byly v minulosti odňaty otcí stěžovatelky, jsou dnes zastavěny řadovými domy v lukrativní části Prahy, a že již náhradní pozemky, o něž v předmětné věci jde, mají výrazně horší kvalitu

a potenciál jejich využití. Právě v tomto kontextu je relevantní srovnání s rozsahem majetku, jímž disponuje dotyčný církevní řád, ve světle čehož se „hrozba“ nedostatku náhradních pozemků, která dopadá i na něj (bod 38 nálezu) jeví být jednoznačně mnohem méně významnou, než pro stěžovatelku.

7. Budiž také připomenuto, že ohledně pozemků vydaných svého času stěžovatelce (byť v rozporu s § 29 zákona č. 229/1991 Sb.), bylo napadenými rozhodnutími (až) v roce 2015 pravomocně určeno, že jsou ve vlastnictví státu, a nikoli stěžovatelky jako fyzické osoby. Tyto pozemky tedy spadaly mezi ty nemovitosti, za něž byla v roce 2012 podle § 15 zákona č. 428/2012 Sb. stanovena paušální finanční náhrada ve prospěch Církve římskokatolické, zakladatelky daného církevního řádu. Důvodová zpráva k poslední uvedenému zákonu uvádí, že tato náhrada pro vyjmenované registrované církve a náboženské společnosti představuje „náhradu za jejich původní majetek, který se v rozhodném období stal předmětem majetkové křivdy ... a nemá být těmto církvím a náboženským společnostem podle tohoto zákona vydán“ (str. 63), přičemž zdůrazňuje, že „vzhledem k rozsáhlým změnám ve vlastnictví původního církevního majetku, k nimž v průběhu více než 60 let došlo, je nemožné napravit všechny křivdy, které byly na církvích a náboženských společnostech spáchány, aniž by byly spáchány křivdy nové“ (str. 44).

V Brně dne 21. června 2017

Radovan Suchánek